

POZADINSKO OBEZBEĐENJE JEDINICA TERITORIJALNE ODBRANE

»Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije čine jedinstvenu celinu i sastoje se od Jugoslovenske narodne armije kao zajedničke oružane sile svih naroda i narodnosti, svih radnih ljudi i građana, i teritorijalne odbrane kao najšireg oblika oružanog narodnog otpora«.

S obzirom na to da su uvodnim načelima Zakona o narodnoj odbrani, odeljak II, i ovde citiranom tač. 3 ustavnog amandmana XXXIX, opredeljeni mesto, uloga i zadaci teritorijalne odbrane, nužno je napomenuti da se pod istom ne podrazumevaju samo naoružane formacije i službe teritorijalne odbrane već i sve druge snage otpora, naoružane i nenaoružane. Tu se, u bukvalnom smislu, podrazumeva ceo narod i sva materijalna sredstva, pa se tim terminom najlakše objašnjava i sama suština teritorijalne odbrane.¹ Ova napomena je neophodna da se razmatranja problematike pozadinskog obezbeđenja jedinica teritorijalne odbrane u ovom članku ne bi shvatala kao pokušaj da se problem pozadinskog obezbeđenja teritorijalne odbrane obuhvati kao komponenta oružanih snaga, već samo kao nastojanje da se ova problematika razmotri delimično, odnosno u okvirima njenih oružanih jedinica namenjenih za neposredno izvršavanje borbenih zadataka. Treba odmah istaći da je problematika pozadinskog obezbeđenja jedinica teritorijalne odbrane u suštini dosta složena. Nju opredeljuju sledeće specifičnosti: mesto teritorijalnih jedinica u okviru oružanih snaga, njihova organizacija i formacija, kao i uloga i zadaci koje one mogu da izvršavaju u različitim uslovima izvođenja borbenih dejstava. Zbog toga problematiku pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica treba razmatrati sa aspekta ovih specifičnosti, koje i određuju njegove osnove, i u sklopu toga sagledati ulogu i zadatke štabova narodne odbrane i društveno-političkih zajednica.

¹ Videti »Vojno delo« br. 1/1970, str. 29, stav 1.

Teritorijalne jedinice čine sa Jugoslovenskom narodnom armijom jedinstvenu oružanu silu i predstavljaju naoružani deo naroda.

Jedinice teritorijalne odbrane treba da pokriju čitavu teritoriju zemlje, što znači da će one biti razvijene i osposobljene za vođenje borbe u svim našim područjima. Analogno ovoj postavci, otpočinjanjem ratnih dejstava, agresoru će se, pored operativne armije, suprotstavljati i jedinice teritorijalne odbrane — budući da oružane snage predstavljaju jedinstvenu celinu. Iz ovoga proizilazi da će se po otpočinjanju ratnih dejstava, pa i kasnije, teritorijalne jedinice nalaziti u različitoj situaciji — zavisno od toga da li se nalaze neposredno pred udarom neprijatelja, ili su van fronta, više u dubini teritorije. Zbog toga će teritorijalne jedinice imati različitu ulogu, pa i zadatke, zavisno od njihovog položaja i mesta u odnosu na front. Osnovni zadaci ovih jedinica su:

vođenje oružane borbe protiv neprijatelja — samostalno ili u sadejstvu sa Jugoslovenskom narodnom armijom;

vođenje oružane borbe protiv neprijatelja na privremeno zaposednutoj teritoriji i produžavanje na taj način opštenarodnog otpora;

obezbeđenje stanovništva, teritorije, radnih i drugih organizacija od svih vidova neprijateljske aktivnosti, kao i zadaci zaštite i spasavanja stanovništva i materijalnih dobara od ratnih dejstava.

Da bi mogle da odgovore ovim zadacima, teritorijalne jedinice moraju biti opremljene materijalnim sredstvima potrebnim za neposredno izvođenje borbenih dejstava. Radi snabdevanja borbenim sredstvima, ove se jedinice oslanjaju na organizaciju i sistem snabdevanja Jugoslovenske narodne armije. To znači da je za teritorijalne jedinice i njihovo snabdevanje borbenim sredstvima od posebnog značaja uloga snaga operativne armije na određenoj teritoriji, odnosno da se one uključuju u jedinstven sistem snabdevanja borbenim sredstvima čiji je nosilac operativna armija.

U tom smislu teritorijalne jedinice se oslanjaju na rezerve borbenih sredstava koje su za njih predviđene (raznim normama i kriterijumima) i koje se čuvaju na unapred planiranim i određenim mestima. Ove materijalne rezerve ostaće osnovni izvor snabdevanja borbenim potrebama teritorijalnih jedinica sve dok to borbena dejstva dozvoljavaju. Kada ova sredstva budu utrošena ili način snabdevanja iz ovog izvora bude onemogućen, teritorijalne jedinice, uostalom kao i delovi operativne armije, prilagodiće svoje snabdevanje borbenim potrebama nastaloj situaciji, tražeći nove izvore kako bi mogle da produže svoja borbena dejstva.

Dosadašnja razmatranja potrebe jedinstvenog sistema snabdevanja borbenim sredstvima svih oružanih snaga ukazuju na to da će teritorijalne jedinice koristiti pravovremeno pripremljena borbena sredstva, što će im omogućiti punu borbenu gotovost od prvog momenta njihove upotrebe. To je u isto vreme i zajednička osnova pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica i operativne armije. Međutim, dok jedinice operativne armije poseduju određen stepen samostalnosti u pozadinskom smislu, raspolažu pozadinskim jedinicama, materijalnim rezervama i najnužnijim proizvodnim kapacitetima, kao i transportnim sredstvima, teritorijalne jedinice svoje pozadinsko obezbeđenje zasnivaju na principu potpunog oslanjanja na teritoriju na kojoj dejstvuju. One će se snabdevati svim neborbenim sredstvima preko određenih organa društveno-političkih zajednica koje ih formiraju, koristiće usluge privrednih i drugih radnih organizacija, zdravstvenu službu, itd. Ovakva načela u organizaciji i sprovođenju pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica stvaraju široku bazu za materijalnu podršku teritorijalnih jedinica, a zasnivaju se na bogatim iskustvima našeg narodnooslobodilačkog rata. S druge strane, iako se teritorijalne jedinice u sistemu pozadinskog obezbeđenja oslanjaju na materijalnu bazu teritorije, one će se u svim situacijama kada neposredno sadejstvuju jedinicama operativne armije u potpunosti oslanjati na organizaciju njenog pozadinskog obezbeđenja. Naime, u situacijama kada zajednički rešavaju borbeni zadatak, one moraju imati zajedničku organizaciju pozadine, koja pruža najpovoljnije uslove za vođenje zajedničke borbe i obezbeđuje efikasnu materijalnu podršku svih snaga angažovanih u borbi u datoj situaciji.

Iz iznetog se vidi da je organizacija pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica opredeljena njihovim položajem u okviru oružanih snaga. U podmirivanju svojih materijalnih potreba, ove jedinice se oslanjaju ili na operativnu armiju, kada joj sadejstvuju, ili to izvode potpuno samostalno — kada dejstvuju van borbenih zona operativnih jedinica.

Zbog ove specifičnosti, teritorijalne jedinice prilagođavaju organizaciju i formaciju svojih pozadinskih jedinica kako bi u svim situacijama mogle da obezbede materijalna sredstva potrebna za pružanje neprekidnog otpora na određenoj teritoriji.

ORGANIZACIJA I FORMACIJA TERITORIJALNIH JEDINICA

»Pravo je i dužnost opština, autonomnih pokrajina i republika da, u skladu sa sistemom narodne odbrane, svaka na svojoj teritoriji uređuje i organizuje narodnu odbranu i rukovodi teritorijalnom od-

branom i civilnom zaštitom, a u slučaju napada na zemlju — da rukovodi narodnim otporom«. ²

»Teritorijalnom odbranom se, u vojnom pogledu, pokriva cela teritorija zemlje oružanim formacijama, sposobnim da vode oružanu borbu i spremnim da se u svakom trenutku i u svim uslovima uspešno suprotstave agresoru«. ³

Polazeći od ovih ustavnih i opštih načela, Zakon o narodnoj odbrani u čl. 14 utvrđuje: da opštine, pokrajine i republike obrazuju jedinice teritorijalne odbrane. Uža društveno-politička zajednica dužna je da obrazuje jedinice teritorijalne odbrane i prema planu šire društveno-političke zajednice. Jedinice teritorijalne odbrane može da organizuje i radna organizacija; ona je dužna da ih organizuje ako je to predviđeno planom opštine, odnosno šire društveno-političke zajednice. Na osnovu ovakvih načela organizovanja, teritorijalne jedinice su različitog formacijskog sastava i jačine, od odeljenja i voda, pa do bataljona, puka, brigade i višeg sastava. Analogno tome, i sastav njihovih pozadinskih jedinica razvijen je veoma različito, zavisno od realne potrebe. Osnovni princip pri tome je: obezbediti najnužniji sastav pozadinskih jedinica, osposobljenih za organizovanje ishrane, ukazivanje medicinske pomoći obolelim i povređenim, kao i za snabdevanje svim vrstama materijalnih sredstava potrebnih za vođenje borbe i život jedinica. Iz toga proizilazi da je formacijski sastav pozadinskih organa i jedinica u teritorijalnim jedinicama uslovljen, s jedne strane, veličinom ovih jedinica, a, s druge, osnovnim principom da su neposredni organizatori pozadinskog obezbeđenja odgovarajući organi društveno-političkih zajednica, odnosno radnih organizacija kojima su ove jedinice potčinjene i koje su dužne da stvore što povoljnije materijalne uslove za njihov život i borbena dejstva.

S druge strane, u manjim samostalnim teritorijalnim jedinicama (odeljenjima, vodovima i četama) pozadinski sastav sačinjavaće samo određen broj bolničara a, zavisno od potrebe, i kuvara — kada ishrana iz drugih izvora (radne organizacije ili domaćinstava) nije moguća ili je u znatnoj meri otežana. U takvim situacijama ove će se jedinice obezbeđivati najnužnijim priborima i artiklima hrane. To znači da u ovakvim sastavima teritorijalnih jedinica, a njih je i najveći broj, nema potrebe za određenim i fiksiranim sastavima pozadinskih jedinica. Ovo proizilazi i iz činjenice što su ovi sastavi, uglavnom, na snabdevanju i zbrinjavanju kod opština koje su i organizatori njihovog pozadinskog obezbeđenja. Zbog toga se kod njih ne

---

² Ustavni amandman XXXIX, tač. 2.

³ Zakon o narodnoj odbrani — Uvodna načela, odeljak III, stav 3.

predviđaju posebne pozadinske jedinice i materijalna sredstva, niti posebna organizacija koja bi predstavljala kopiju pozadinskih organa jedinica operativne armije. Međutim, ako su u pitanju krupniji sastavi teritorijalnih jedinica, kao što su bataljoni, pukovi, brigade, itd., organizacijsko-formacijska struktura pozadinskih organa i jedinica namenjenih njihovom opsluživanju, a s obzirom na brojno stanje ljudstva i opšte principe upotrebe i namene, kao i načine izvođenja borbenih dejstava, biće složenija i razvijenija. To nalaže potrebu da u pozadinskom smislu ovi krupniji formacijski sastavi poseduju veći stepen samostalnosti u neposrednom sprovođenju pozadinskog obezbeđenja. Pored ostalog, na ovo upućuje i veći obim njihovih borbenih dejstava, veća pokretljivost i njihova aktivnost na široj teritoriji. Stoga ovakvi sastavi neće biti u mogućnosti da se u svojim potrebama konstantno oslanjaju na opštine, već na šire regionalne zajednice u okvirima zona ili pokrajina. Međutim, osnovni principi u organizovanju njihovog pozadinskog obezbeđenja ostaće u suštini nepromenjeni, s tim što će se pri njegovom sprovođenju oslanjati na šire društveno-političke zajednice, i što će planiranje njihovog pozadinskog obezbeđenja vršiti štabovi narodne odbrane koji neposredno rukovode njihovim borbenim dejstvima, tj. zonski, odnosno pokrajinski ili republički.

Na osnovu ovakvih postavki o formacijsko-organizacijskim principima, iz kojih proizilaze potrebe o manjim ili većim sastavima pozadinskih jedinica namenjenih za opsluživanje teritorijalnih jedinica, može se zaključiti da će i broj i vrste pozadinskih sastava u okvirima teritorijalnih jedinica biti različiti, zavisno od vrste i veličine ovih jedinica. U svakom slučaju stepen razvijenosti pozadinskih jedinica zavisice od mesta i uloge pojedinih teritorijalnih jedinica, od stepena njihove angažovanosti, uslova pod kojima će izvoditi borbena dejstva, kao i od opštih uslova i stanja na teritoriji stvorenih ratnim dejstvima.

ULOGA I ZADACI TERITORIJALNIH JEDINICA

Razmatranje uloge teritorijalnih jedinica u početnim ratnim dejstvima i u toku vođenja odbrambenog rata treba da omogući da se sagleda uticaj mesta i uloge teritorijalnih jedinica na organizaciju njihovog pozadinskog obezbeđenja.

Teritorijalne jedinice koje dejstvuju na pravcima neposrednih neprijateljskih dejstava, izvršavaće borbene zadatke najčešće u borbenim zonama operativnih jedinica i predstavljaće jedan od eleme-

nata njihovog borbenog poretka. Ove jedinice se pretpotčinjavaju jedinicama operativne armije, pa će se prema tome u potpunosti oslanjati na organizaciju njenog pozadinskog obezbeđenja. U tom smislu, ove teritorijalne jedinice će u pogledu pozadinskog obezbeđenja biti stavljene u isti položaj kao i odgovarajući sastavi jedinica operativne armije — kako u pogledu snabdevanja i ishrane, tako i sanitetskog obezbeđenja i drugog. Znači, biće u potpunosti uključene u sistem pozadinskog obezbeđenja operativne armije.

Međutim, teritorijalne jedinice koje su van zahvata fronta i u dubini ratišta izvršavaće svoje zadatke na određenoj teritoriji najširim oslanjanjem na društveno-političke zajednice koje ih formiraju. Njihovo pozadinsko obezbeđenje planiraće odgovarajući štabovi narodne odbrane opština ili širih društveno-političkih zajednica, a u njegovom neposrednom sprovođenju biće angažovane radne organizacije na koje će se ove jedinice oslanjati po svim pitanjima vezanim za njihovo snabdevanje, sanitetsko obezbeđenje, ishranu, transport i drugo.

Polazeći od načela da teritorijalne jedinice ne napuštaju teritoriju, već da nastavljaju oružanu borbu i kada je ona privremeno zauzeta, u čemu se ogleda kontinuitet opštenarodnog otpora, organizacija njihovog pozadinskog obezbeđenja odvijaće se u promenljivim uslovima i u znatno težoj i složenijoj situaciji izvođenja borbenih dejstava. Teritorijalne jedinice u pozadini neprijatelja zadržavaju osnovne principe organizacije pozadinskog obezbeđenja. To se u prvom redu odnosi na njihovo neprekidno oslanjanje na organe društveno-političkih zajednica i na najširu bazu stanovništva. No, treba istaći da će se materijalne mogućnosti koje će teritorijalnim jedinicama stajati na raspolaganju u znatnoj meri suziti, što će zavisiti od opšte situacije, pa će to uslovljavati i drukčije forme organizovanja njihovog pozadinskog obezbeđenja, načina snabdevanja, lečenja i ostalih usluga koje im budu potrebne. Prilikom tog dejstva u pozadini neprijatelja teritorijalne jedinice će često biti prinuđene da se, osim mesnih sredstava, orijentišu i na druge izvore, a u prvom redu na ratni plen radi svog snabdevanja oružjem i municijom — ukoliko drugi izvori budu iscrpljeni ili onemogućeni. Sem toga, ove jedinice organizovaće vlastitim snagama i sredstvima niz mera iz domena pozadinskog obezbeđenja i u tom pogledu ispoljivaće puno samoinicijative i improvizacije. To će u teritorijalnim jedinicama zahtevati formiranje najnužnijeg broja pozadinskih organa i jedinica, kojima će se povećati stepen njihove samostalnosti u rešavanju problema njihovog snabdevanja, sanitetskog obezbeđenja, ishrane, remonta naoružanja i sl. Ovi pozadinski organi i jedinice neće se moći po svim ovim pitanji-

ma uvek i u potpunosti oslanjati na organizovane službe društveno-političkih zajednica niti na pomoć radnih i drugih organizacija, jer njihova aktivnost — usled prisustva neprijatelja — može biti u manjoj ili većoj meri sputavana ili ograničavana, mada ne uvek i svuda u podjednako meri. Otuda proizilazi da će pozadinsko obezbeđenje teritorijalnih jedinica u pozadini neprijatelja morati da se organizuje i izvršava u znatno složenijim uslovima, zbog čega je nemoguće precizirati kako ta organizacija treba da funkcioniše.

Na osnovu iznetog može se reći da će organizacija i način sprovođenja pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica biti različiti, zavisno od mesta, uloge i zadataka koje teritorijalne jedinice izvršavaju. Stoga nije moguće dati neka jedinstvena pravila kako će se to izvršavati. Međutim, ono što je zajedničko, i što važi kao osnovno načelo u njihovom pozadinskom obezbeđenju, sastoji se u tome da će se teritorijalne jedinice u svim situacijama (sem kada sadejstvuju jedinicama operativne armije) oslanjati na organe društveno-političkih zajednica koji njima rukovode, na društvene službe i radne organizacije na teritoriji. Taj opšti princip u organizovanju i sprovođenju njihovog pozadinskog obezbeđenja pretpostavlja punu podršku svih faktora od čijeg angažovanja zavisi realizacija koncepcije opštenarodne odbrane i neprekidnost u produžavanju opštenarodnog otpora — bez obzira na trenutnu situaciju u kojoj se pojedine jedinice mogu naći u izvršavanju svojih zadataka. Zbog toga se, kao opšta pretpostavka za uspešno izvođenje borbenih dejstava, mora stvarati dovoljno osposobljena materijalna baza i pravovremeno sprovoditi priprema još u miru radi materijalnog obezbeđenja svih faktora od čijeg angažovanja zavisi uspeh u borbi.

ULOGA I ZADACI ŠTABOVA NARODNE ODBRANE U POZADINSKOM OBEZBEĐENJU TERITORIJALNIH JEDINICA

Polazeći od zakonske obaveze prema kojoj svaka društveno-politička zajednica ima pravo i dužnost da organizuje opštenarodnu odbranu i da neposredno rukovodi borbom, stvarajući u tom cilju sve potrebne materijalne i druge uslove za uspešno suprotstavljanje agresoru, potrebno je razmotriti ulogu i zadatke svake od njih na planu pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica. Pri tome se, zbog specifičnosti, različitog sastava, organizacijsko-formacijskih osobina i načela operativno-taktičke upotrebe teritorijalnih jedinica, u razmatranju organizacije i sistema njihovog pozadinskog obezbeđenja ne može poći od opšte nadležnosti štabova narodne odbrane i društveno-političkih zajednica, već se ova problematika mora vezati

za konkretne subjekte da bi se sagledala njihova funkcija u planiranju, organizovanju i realizaciji pozadinskog obezbeđenja. Otuda je potrebno prethodno razmotriti ulogu i zadatke štabova narodne odbrane u pozadinskom obezbeđenju teritorijalnih jedinica, prema stepenima komandovanja, kao i ulogu pojedinih društveno-političkih zajednica.

Sistem rukovođenja teritorijalnim jedinicama zasniva se na trostepenom komandovanju. Prvi stepen komandovanja čine republički štabovi narodne odbrane, pod kojima se nalaze štabovi zona, drugi stepen su zonski (pokrajinski) štabovi, a treći — opštinski štabovi narodne odbrane.⁴ Vertikalno povezivanje štabova narodne odbrane omogućuje planiranje izvođenja borbenih dejstava na čitavoj teritoriji republike.

Republički štabovi narodne odbrane rukovode borbenim dejstvima svih faktora teritorijalne odbrane na teritoriji republike. Sa stanovišta pozadinskog obezbeđenja, republički štabovi imaju plansku ulogu u organizovanju pozadinskog obezbeđenja onih teritorijalnih jedinica čiju upotrebu neposredno planiraju i koje su im neposredno potčinjene. Prilikom planiranja pozadinskog obezbeđenja ovi štabovi najtešnje saraduju sa odgovarajućim republičkim organima nadležnim za pojedine delatnosti iz domena pozadinskog obezbeđenja, kao što su organi snabdevanja, zdravstva, saobraćaja, transporta i drugi. Teritorijalne jedinice kojima rukovode republički štabovi su krupni formacijski sastavi; oni su osposobljeni za samostalno organizovanje i obavljanje svih funkcija pozadinskog obezbeđenja, pri čemu se oslanjaju na društvene službe, kapacitete i usluge na teritoriji.

Republički štabovi narodne odbrane imaju važnu ulogu u planiranju i organizovanju snabdevanja svih teritorijalnih jedinica borbenim potrebama, prvenstveno oružjem i municijom, u kom cilju koriste pravovremeno pripremljene vlastite materijalne rezerve. Sem ovih rezervi, republički štabovi nemaju posebnih materijalnih rezervi neborbenih sredstava, jer su ove u nadležnosti odgovarajućih organa i službi republike. Zbog toga republički štabovi narodne odbrane, sem planske funkcije u organizovanju pozadinskog obezbeđenja, nemaju vlastitih pozadinskih jedinica preko kojih bi realizovali pozadinsko obezbeđenje svojih sastava, na primer, za prikupljanje i transport materijalnih sredstava ili za obavljanje drugih delatnosti, već će ove zadatke za potrebe teritorijalnih jedinica izvršavati odgovarajući organi i službe društveno-političkih zajednica svih stepena, prema jedinstvenim planovima i utvrđenim normama i kriterijumima potrošnje i distribucije ovih sredstava.

---

⁴ »Vojno delo« br. 3/1969, str. 26.

Republički štabovi narodne odbrane, kao najviši organi rukovođenja teritorijalnom odbranom na teritoriji republike, imaju podjednako važnu ulogu kako u planiranju pozadinskog obezbeđenja neposredno potčinjenih jedinica, tako i svih drugih teritorijalnih jedinica i ostalih faktora oružane borbe u okviru teritorijalne odbrane. Kao neposredni organizatori opštenarodnog otpora na teritoriji koju je agresor privremeno zauzeo, republički štabovi narodne odbrane organizuju pozadinsko obezbeđenje svih oružanih snaga, pa prema tome i jedinica operativne armije, čije će se pozadinsko obezbeđenje organizovati i izvršavati na istim principima kao i ono teritorijalnih jedinica.

Zonski štabovi narodne odbrane imaju plansku ulogu u pozadinskom obezbeđenju jedinica kojima neposredno komanduju. Prilikom snabdevanja borbenim potrebama ove se jedinice oslanjaju na republičke štabove, a što se tiče snabdevanja neborbenim sredstvima, sanitetskog obezbeđenja i drugog — u potpunosti na društvene službe i odgovarajuće organe društveno-političkih zajednica (srezova, oblasti). Važna uloga zonskih štabova sastoji se u planiranju borbenih potreba svih teritorijalnih jedinica u zoni, kako onih kojima neposredno komanduju, tako i ostalih jedinica teritorijalne odbrane, kao i delova jedinica operativne armije ukoliko se nađu na njihovoj teritoriji. Neposredno sprovođenje pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica kojima komanduju zonski štabovi organizuje se na opštim principima kao i pozadinsko obezbeđenje jedinica kojima komanduju republički štabovi, s obzirom na to da su ovi sastavi formacijski u dovoljnoj meri osposobljeni da neposredno izvršavaju funkcije pozadinskih službi, pri čemu se oslanjaju na šire regione i organizovane službe, usluge i kapacitete na teritoriji.

Opštinski štabovi narodne odbrane imaju plansku funkciju u organizovanju i sprovođenju pozadinskog obezbeđenja jedinica kojima neposredno komanduju. Pošto su opštinske teritorijalne jedinice najmasovnije, a po formaciji različitog sastava, i pošto po svom mestu, ulozi i zadacima predstavljaju bazu opštenarodnog otpora, opštinski štabovi imaju posebnu ulogu, i to ne samo u pogledu planiranja pozadinskog obezbeđenja jedinica svog sastava — već i onih teritorijalnih jedinica kojima komanduju zonski i republički štabovi. Raznovrsni sastavi opštinskih teritorijalnih jedinica (bataljoni, čete, vodovi, odeljenja, seoske jedinice, jedinice preduzeća i dr.), koji se nalaze na teritoriji opštine, nemaju vlastitih pozadinskih organa i jedinica zbog toga što su oni neposredno vezani za radne organizacije i društvene službe. Izuzetak predstavljaju neke najnužnije specijalnosti, na primer, bolničari radi sprovođenja mera preventivno-medi-

cinske zaštite ljudstva. Međutim, s obzirom na veličinu opštinske teritorije i mogućnost angažovanja opštinskih teritorijalnih jedinica za duže vreme u rejonima znatno udaljenim od naseljenih mesta, kao i eventualnu potrebu združivanja snaga i njihove koncentracije na određenim teritorijama (na primer, u slučajevima organizovanja protivdesantne odbrane određenih rejona), postoji mogućnost da se i ovim jedinicama privremeno dodele potrebne snage i sredstva radi njihovog osamostaljivanja u izvršavanju zadataka pozadinskog obezbeđenja: ishrane, snabdevanja, sanitetskog zbrinjavanja i dr. To mogu biti privremeno formirane pozadinske jedinice iz sastava radnih organizacija, preduzeća ili ustanova, koje se uključuju u formacijski sastav ovako združenih teritorijalnih jedinica, ili, pak, zadatke njihovog pozadinskog obezbeđenja mogu neposredno da izvršavaju ove organizacije i ustanove na način koji obezbeđuje najefikasniju pozadinsku podršku teritorijalnih jedinica u borbenim situacijama. U ovakvim slučajevima nužna je veća samostalnost teritorijalnih jedinica u organizovanju pozadinskog obezbeđenja, pa je u tom smislu od posebnog značaja planska funkcija opštinskih štabova narodne odbrane.

Napred izneta uloga štabova narodne odbrane pojedinih komandnih stepena, u planiranju i organizovanju pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica, bazira na opštim principima prema kojima se komandovanje jedinicama oružanih snaga ne može odvojiti od planiranja njihovog pozadinskog obezbeđenja. Štab koji donosi odluku o upotrebi svoje jedinice mora imati u vidu i materijalne potrebe vezane za izvršenje borbenog zadatka, odnosno za stvaranje što boljih životnih uslova jedinicama svog sastava. Zbog toga štabovi narodne odbrane i imaju plansku ulogu u pozadinskom obezbeđenju svojih jedinica, tj. oni moraju imati neprekidan uvid u opšte materijalne uslove u kojima se njihove jedinice nalaze i obezbeđivati njihovu pravovremenu popunu svim materijalnim sredstvima potrebnim za život i vođenje borbe. U tom smislu odgovornost štabova narodne odbrane za pozadinsko obezbeđenje jedinica svog sastava identična je odgovornosti komandi operativnih jedinica, mada se ona u izvesnoj meri ipak razlikuje; naime, ovi štabovi nemaju izvršnih organa, odnosno pozadinskih jedinica preko kojih bi se realizovale odluke donete o pitanjima pozadinskog obezbeđenja. Neposredna realizacija zadataka iz okvira pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica u nadležnosti je društveno-političkih zajednica, koje su i odgovorne za njega — odnosno za obezbeđenje materijalnih i drugih uslova neophodnih za uspešno vođenje opštenarodne odbrane.

Posmatrano sa šireg aspekta opštih zadataka društveno-političkih zajednica, radnih i drugih organizacija koje formiraju teritorijalne jedinice, a koje su odgovorne i za opšte materijalne pripreme i materijalno obezbeđenje društva u celini, zapaža se da su teritorijalne jedinice samo jedan od faktora čije materijalne potrebe obezbeđuju društveno-političke zajednice u sklopu opštih materijalnih obaveza prema svim faktorima društva. Drugim rečima, društveno-političke zajednice su mobilizatori svih društvenih snaga i potencijala i organizatori društvenih delatnosti i službi radi stvaranja što povoljnijih materijalnih uslova za pružanje opštenarodnog otpora. Društveno-političke zajednice organizuju privredni život, proizvodnju, snabdevanje stanovništva, zdravstvenu zaštitu, saobraćaj i drugo, staraju se o obezbeđenju i održavanju na potrebnom nivou materijalnih rezervi radi kontinuiranog materijalnog obezbeđenja društva, a pomoću svojih organa i službi usmeravaju sve radne i druge organizacije kako bi se planski koristili svi potencijali društva u uslovima ratnih dejstava.

Polazeći od ovakve uloge i zadataka društveno-političkih zajednica, koje su sa materijalnog aspekta mogućnosti pružanja opštenarodnog otpora posebno značajne, može se zaključiti da će se — u sklopu ovih opštih organizacionih napora — organizovati i izvršavati i materijalno obezbeđenje teritorijalnih jedinica. Ono će biti prilagođeno opštim uslovima stvorenim ratnim dejstvima na određenoj teritoriji. Međutim, sa stanovišta neposrednog sprovođenja pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica, a s obzirom na specifičnosti njihove organizacijsko-formacijske strukture, moguće je dati samo uopštenu sliku i još jednom ponoviti da će se ove jedinice oslanjati u svim pitanjima pozadinskog obezbeđenja na društveno-političke zajednice, odnosno organizovane društvene službe. To proizilazi iz načela da je materijalna baza društva jedinstvena za sve faktore opštenarodnog otpora — kako za društvo tako i za oružane snage u celini. Forme kojima će društveno-političke zajednice realizovati snabdevanje, ishranu, lečenje i dr. teritorijalnih jedinica, mogu biti različite i ne bi ih trebalo fiksirati, jer bi to, u različitim uslovima pod kojima će teritorijalne jedinice živeti i raditi, bilo gotovo nemoguće. Suština postavke da se teritorijalne jedinice u pozadinskom smislu oslanjaju na društveno-političke zajednice mora se shvatiti kao određen sistem po kome formacijski sastavi teritorijalnih jedinica nemaju vlastitu pozadinsku organizaciju radi neposrednog izvršavanja pozadinskog obezbeđenja. Tako se, na primer, najbrojnije teritorijalne jedinice nižih sastava uklapaju u sistem organizovanih društvenih potreba i službi užih teritorija, a zadatke vezane za njihov smeštaj,

ishranu, sanitetsko obezbeđenje, održavanje i remont opreme, kao i transport vršice posebne radne organizacije prema planovima društveno-političkih zajednica. To je osnova sistema pozadinskog obezbeđenja teritorijalnih jedinica, koja proizilazi iz načela da su svi faktori društva odgovorni za stvaranje materijalnih uslova radi izvršavanja odbrambenih zadataka cele zajednice.

Viši sastavi teritorijalnih jedinica ostvaruju zadatke iz okvira pozadinskog obezbeđenja na osnovu planova odgovarajućih štabova narodne odbrane, a neposredni izvršioc i tih zadataka su njihove formacijske pozadinske jedinice. Ovim se ne umanjuje planska uloga društveno-političkih zajednica koje organizuju delatnost radnih i drugih organizacija i njihove zadatke u smislu pozadinskog obezbeđenja ovih jedinica. U vezi s tim treba još istaći da posebna odgovornost leži na radnim organizacijama od kojih zavisi realizacija planiranih zadataka za potrebe kako ovih jedinica tako i svih ostalih nižih sastava koji nemaju posebne pozadinske upravne i izvršne organe.

Potpukovnik

Dušan ČURČIN